

КИРИЧОК К. О.

Донецький національний університет

ДІЄСЛОВА ТИПУ *ОЩАСЛИВИТИ* У РІЗНОСТРУКТУРНИХ МОВАХ

У статті розглянуто дієслова на позначення каузації стану щастя у німецькій, французькій, англійській, російській та українській мовах, проведено їх порівняльний семантичний аналіз та виявлено специфічні відтінки значень цих дієслів. Проаналізовано семантику суб'єкта та об'єкта каузативних конструкцій із дієсловами каузації стану щастя та представлено опис каузативних емотивних дієслів цієї семантичної групи.

Ключові слова: каузація, щастя, каузативні дієслова, аналітичні каузативні конструкції, суб'єкт, об'єкт, емотивне дієслово.

В статье рассматриваются глаголы, выражающие каузацию состояния счастья в немецком, французском, английском, русском и украинском языках. Проведен сопоставительный семантический анализ глаголов, выражающих каузацию счастья, выявлены специфические оттенки значений этих глаголов. Проанализирована семантика субъекта и объекта каузативных конструкций с глаголами каузации счастья и описаны каузативные эмотивные глаголы этой семантической группы.

Ключевые слова: каузация, счастье, каузативные глаголы, аналитические каузативные конструкции, субъект, объект, эмотивный глагол.

The paper deals with verbs of causation of happiness in German, French, English, Russian and Ukrainian. The comparative semantic analysis of causative verbs of happiness was realized, the specific nuances of their meanings were identified. The semantic of subject and object of causative constructions with these verbs was accomplished and the description of semantic group of causative emotive verbs was represented.

Key words: causation, happiness, causative verbs, analytical causative constructions, subject, object, emotive verb.

1. Вступні зауваження

У статті розглянуто дієслова на позначення каузації стану щастя у німецькій, французькій, англійській, російській та українській мовах. **Метою** статті є проведення порівняльного семантичного аналізу цих дієслів у досліджуваних мовах.

Киричок К. О.

Каузація, або спричинення – це складна багатопланова категорія, яка походить від філософської категорії причинності та відображує причинно-наслідкові відношення та зв'язки між об'єктами зовнішнього світу. У лінгвістиці розмежовують поняття каузації та каузативності. Каузативність відносять до функціонально-семантичної категорії, тому що вона взаємодіє як з лексичними, так і з граматичними категоріями. Як функціонально-семантична категорія каузативність знаходить своє вираження на різних рівнях мовної системи.

Каузативні дієслова досліджувалися багатьма лінгвістами різних шкіл та напрямів [1; 2; 3; 4; 5; 6; 7; 8; 9; 10; 11; 12]. Дієслівна каузативна семантика вивчалася лінгвістами, здебільшого, у рамках морфологічного каузативу, аналітичних каузативних конструкцій, у яких не завжди розкривається каузативна семантика дієслова. Семантика повнозначних каузативних дієслів, зокрема тих, що позначають емотивний вплив є недостатньо дослідженою. Це пояснює **актуальність** дослідження. **Об'єктом** дослідження постають дієслова на позначення каузації стану щастя, а **предметом** – семантичні особливості таких дієслів. **Матеріалом** статті слугувала вибірка дієслів каузації стану щастя з тлумачних словників [20-23; 31-37] та словників синонімів [19; 25], а також вибірка прикладів з художніх текстів [38-61].

У пропонованій роботі каузативність розглядається з позиції онтологічного підходу тобто через поняття “спричинення” [4]. Для опису семантики каузативного емотивного дієслова доцільно застосувати формули тлумачення (ФТ), де X – суб'єкт каузації, який виконує певну дію та створює каузативну ситуацію, а Y – об'єкт каузації, що зазнає впливу та відчуває зміну емоційного стану. Таким чином, ФТ дієслів каузації щастя зведено до: “X каузує Y бути у стані щастя” [13].

Для того, щоб розкрити семантичну складову каузативного висловлення у роботі застосовується поняття типу каузативної ситуації. О. Є. Корді розрізняє чотири типи каузативних ситуацій: 1) вплив істоти на істоту; 2) вплив істоти на предмет або подію; 3) вплив події на істоту; 4) причинно-наслідковий зв'язок між

подіями. [2:24]. Тип каузативної ситуації визначається залежно від семантики каузатора та семантики предиката. При описі експеренціальних станів (тобто почуттів, сприйняття, емоційних реакцій) під ситуацією можна розуміти ті зовнішні умови, у яких виникають певні емоційні стани. Каузативні ситуації, які пов'язані з емоційними станами дещо відрізняються від загальних каузативних ситуацій за своїм результатом: на відміну від агентивної ситуації, де вплив є здебільшого цілеспрямований (напр. *маляр фарбує стіни*), КС емоційного стану не завжди є такими (напр. *любов охопила дівчину*). Емоційні стани людини є реакцією, тобто відгуком на вплив ситуації зовнішнього світу [14].

У випадку каузації стану щастя, як і при каузації будь-якого емоційного стану, релевантними є два типи ситуацій: 1) вплив істоти на емоційний стан істоти; 2) вплив подій на емоційний стан істоти. Цікаво відмітити, що у мовах з різною структурою існують різні засоби вираження каузативного значення. Це притаманно і каузації емоційного стану щастя у досліджуваних мовах.

2. Засоби каузації стану щастя у різноструктурних мовах

У лінгвістичній літературі особлива увага приділяється опису засобів вираження каузативного значення у мові [2; 3; 15]. Мовна категорія каузативності вважається універсальною типологічною категорією і характеризується досить широким набором засобів вираження у різноструктурних мовах. Це – лексичні, словотвірні, морфологічні та синтаксичні засоби.

У мовах, що досліджуються, можна виділити такі засоби вираження каузації стану щастя:

1. Каузативні емотивні дієслова, утворені за допомогою словотвірних засобів. Йдеться про пари лексем, одна з котрих є твірною, а друга – похідною. Твірна лексема називає певну реалію, а похідне дієслово описує ситуацію, каузовану за участю такої реалії й вербалізовану за допомогою твірної основи та словотвірного засобу, який відображає каузальний вплив. Похідні дієслова каузації щастя, вмотивовані вихідними іменниками та прикметниками, виокремлено в німецькій, російській та

українській мовах: нім. *Glück* ‘щастя’ – *beglücken* ‘вщасливити’, рос. *счастливый* – *осчастливить*, укр. *щасливий* – *вщасливити, ощасливити, ущасливити, ощастити*.

2. Аналітичні каузативні конструкції зі службовими каузативними дієсловами (у німецькій, французькій, англійській мовах). Дієслова, такі як нім. *machen*, фр. *faire*, англ. *to make*, мають основне значення ‘робити’, але в аналітичних каузативних конструкціях втрачають своє основне значення та набувають значення ‘*каузувати когось бути*’ або ‘*каузувати когось робити*’. Взагалі аналітичні каузативні конструкції на позначення стану щастя формуються за допомогою службового каузативного дієслова та прикметника, напр. нім. *glücklich machen* ‘ощасливити’, фр. *rendre heureux*, англ. *to make smb happy*, або іменника фр. *faire le bonheur de qqn* ‘скласти чиєсь щастя’, рос. *составить чье-либо счастье*.

У результаті проведеного порівняльного аналізу, було встановлено, що аналітичні каузативні конструкції на позначення щастя є типовими для англійської та французької мов, у той час як у російській та в українській мовах це значення передається насамперед каузативними дієсловами. Німецька мова характеризується одночасним вживанням як дієслів каузації щастя, так і аналітичних каузативних конструкцій.

3. Семантична група дієслів каузації щастя у різноструктурних мовах

Дієслова зі значенням каузації емоційного стану щастя позначають приведення експірієнсера до такого стану, коли він відчуває себе щасливим. ДКС цієї групи відповідають ФТ “X каузує Y бути у стані щастя”. Стан щастя розуміється як “стан цілковитого задоволення життям, відчуття глибокого вдоволення й безмежної радості, яких зазнає хто-небудь” [23].

Ця семантична група представлена у досліджуваних мовах наступними дієсловами:

а) у німецькій мові *beglücken* ‘*jemandem eine große Freude machen, glücklich machen*’ ‘доставити комусь велику радість, вщасливити’, *beseligen* ‘*mit großem Glück, mit Seligkeit erfüllen*’

‘сповнити великим щастям, насолодою’, напр. нім. (1) *Es ist ein Mann, den allein dein Auf-der-Welt-sein beglückt* [30] ‘Це – чоловік, якого вщасливилює саме твоє існування’, або (2) *...Hoffnungen, die euch beseligen* ‘сподівання, які роблять вас щасливими’ [34];

б) у французькій мові на відміну від німецької, російської та української є відсутнім дієслово, у структурі якого міститься компонент “щастя”. Значення “привести у стан щастя” передається у французькій мові аналітичним каузативом, тобто дієслівними сполученнями *rendre heureux* ‘зробити щасливим’ та *faire le bonheur de qqn* ‘скласти чиєсь щастя’;

в) в англійській мові також відсутнє дієслово, похідне від лексем *happy* ‘щасливий’ та *happiness* ‘щастя’, але функціонує похідне від прикметника *glad* ‘радий, довольний’ дієслово *gladden* ‘*make smb feel happy and pleased*’, ‘зробити так, щоб хтось почувався щасливим та задоволеним’, напр.: (3) *Charles's visit surprised him and gladdened him* [29] ‘Візит Чарльза здивував та вщасливив його’. Це значення також передають дієслова *cheer* ‘*make smb more happy and hopeful*’, *overjoy* ‘*cause to feel extremely joyful or happy*’ ‘зробити когось дуже радісним або щасливим’. Дієслово *overjoy* здебільшого вживається у пасивному стані: (4) *She was overjoyed to hear of his safe arrival* [29] ‘Вона була дуже щаслива почути, що він безпечно прибув’. Важливо зазначити, що в англійській мові більш поширеною є аналітична каузативна конструкція на позначення щастя *to make happy*;

г) в російській мові каузацію стану щастя передають дієслова *осчастливит* або *окрылит* ‘сделать кого-либо счастливым, наполнить счастьем’: (5) *Вам хочется кого-нибудь осчастливить? Так осчастливьте Варю, она ждет этого!* [38]. Це значення частково передає також дієслово *облагодетельствовать*, яке має спільне значення ‘*оказать благодетяние, покровительство, сделать добро кому-л.*’ і у ряді контекстів є синонімом до дієслова *осчастливит* [19];

д) в українській мові каузацію стану щастя передають дієслова *ощасливити* ‘робити щасливим кого-небудь’, напр.: (6) *Батьки повірили, що на долю цієї дитини випало ощаслилювати*

інших [39]; а також *щасливити, ущасливити (вщасливити), ощаслити (заст.)*, напр.: (7) *Мав нахил він один – охоту дарувать, щасливити людей* [40]; (8) *Лише загальне добро може ущасливити одиницю* [41].

Семантична група дієслів каузації щастя у досліджуваних мовах характеризується різноманітністю відтінків значення, які не завжди співпадають у різних мовах.

4. Порівняльна семантична характеристика дієслів каузації щастя

У досліджуваних мовах було визначено деякі семантичні особливості дієслів каузації стану щастя. Так, у російській та українській мовах дієслова *осчастливить* та *ощасливити* окрім основного значення ‘*сделать счастливым, очень обрадовать*’ поєднують у собі значення ‘*видати заміж*’ або ‘*узяти заміж*’, тобто ‘*ощасливити шлюбом*’: рос. (9) *Вы осчастливили меня, выдал за Александра. Видит Бог, как мне здесь хорошо и надежно* [42] або (10) *В семье моей я мнил найти отраду, Я дочь мою мнил осчастливить браком* [27]. У проаналізованому матеріалі з української мови таке значення зустрічається рідше, ніж у російській (11) *Он, кажут, Муся Осначівська за тобою сохне, така ж славна дівчина, і в батьків одна, може б, якраз ти її ощасливи* [43].

Цікаво відмітити, що у російській мові дієслівне словосполучення *составить счастье* передає саме значення “ощасливити шлюбом”, тобто “оженитися” або “вийти заміж”: рос. (12) - *Если ты и будешь несчастна сама, то можешь составить счастье супруга, - медленно и наставительно говорил опекун, осанисто выставляя блистающую золотом и драгоценными камнями грудь* [44]. В українській мові у корпусі художніх текстів було знайдено лише один приклад зі словосполученням *скласти щастя*, який передає загальне значення: (13) *Щастя полягає в тому, щоб скласти щастя іншої людини* [45], тобто це словосполучення не є поширеним в українській мові.

На відміну від російської мови французьке аналітичне каузативне словосполучення *faire le bonheur de quelqu'un* передає у

контексті здебільшого загальне значення каузації щастя: (14) *Je rétorquai, de façon non moins péremptoire, que le problème n'était pas de faire le bonheur des hommes, mais de trouver un sens à leur existence* [46] ‘Я заперечив не менш рішучим способом, що проблема була не в тому, щоб вщасливити людство, а в тому, щоб віднайти сенс його існування’.

У п’яти досліджуваних мовах дієслова каузації щастя у ряді випадків містять у своїй семантиці поряд зі значенням каузації стану значення виконання певної дії. Так, дієслова нім. *beglücken*, рос. *осчастливит* та укр. *ощасливити*, *ущасливити* у ряді контекстів реалізують сему прихованої дії: (15) *Mit 265 Konzerten ohne Pause beglückte er eine halbe Million Menschen* [30] ‘265 безперервними концертами вщасливив він півмільйона людей’ або (16) *Ну что, Антон, ошасливишь сегодня собой государственную трибуну?* [47]. У прикладі (15) йдеться про те, що каузатор виконує дію – дає концерт, у прикладі (16) йдеться про виступ на трибуні, тобто Антон виконає дію – буде виступати з доповіддю.

Дієслова каузації щастя можуть виражати духовне щастя або матеріальне. Так, німецьке дієслово *beseligen*, що походить від *selig* ‘щасливий, блаженний’, вживається лише в контекстах, де йдеться про духовне щастя: (17) *Wie wird der Mensch nun dahin gelangen, die weiteren Glieder seiner Wesenheit durch die in ihm wohnende Christus-Wesenheit zu erhöhen, zu beseligen?* [30] ‘Яким же чином людина через Христа, що живе в ній, піднесе, підійме до блаженства інші складові своєї суті?’ Дієслово *beglücken*, на відміну від *beseligen*, притаманне і духовному, і матеріальному щастю. Англійські дієслова *gladden*, *cheer* можуть виражати як духовне, так і матеріальне щастя, тоді як *overjoy* – духовне: (18) *Valin was overjoyed to see the hobbit again, and as delighted as he was surprised* ‘Балін був щасливий бачити хоббіта живим, настільки він був у захваті, наскільки ж і здивований’[48]. В українській мові дієслово *ощасливити* також може виражати значення ‘допомогти матеріально’: (19) *Я майже щодня ошасливлію якогось жебрака, і він мандрує світом, вигадуючи нечувані химери* [49]. Щодо рос. дієслова *облагодетельствовать*, яке за тлумачними словниками

вважається синонімом дієслова *осчастливить*, воно виражає суто матеріальну складову щастя: (20) *Она видела в нем друга, который облагодетельствовал их семью и к котрому она питала чувство, если не столь же нежное, то, по крайней мере, не менее оправданное и заслуженное* [27].

В окремих контекстах можна зустріти іронічне вживання дієслів каузації щастя, які іноді мають протилежне значення: рос. (21) *Да эдакий ли ум семейство осчастливит?* [50], укр. (22) *Де ти годне когось ушасливити?* [51] або нім. (23) *Den Kunden mit einer Rechnung beglücken* ‘вшасливити клієнтів рахунком’ [30]. Також, в таких випадках має місце гіперболізація: укр. (24) *Не знаю нікого іншого, хто б так запам’ятовував свої безцінні сни і любив ушаслилювати людство переказами про них* [52].

Іноді дієслова каузації щастя вживають з метою надати своїй промові більшого значення, урочистості: рос. (25) *Я поклонился ему, мой спутник отдал честь, его величество милостиво пошевелило усами. – Чем я могу осчастливить вас? – спросило оно торжественным голосом* [53]. У цьому випадку дієслово *осчастливить* втрачає своє основне значення та набуває значення ‘зробити щось на чиюсь користь’. У досліджуваних мовах ці дієслова також вживають у ввічливій формі звернення: (26) *Позвольте, Лариса Дмитриевна, попросить вас осчастливить нас! Спойте нам какой-нибудь романс или песенку!* [54].

Отже, дієслова каузації щастя мають багату палітру відтінків значень, які залежать від типу відображуваної ситуації та конкретного контексту. Дієслова відіграють провідну роль у формуванні сенсу висловлювання; вони не тільки описують конкретну ситуацію, але й визначають характер учасників ситуацій – суб’єкта каузації та об’єкта.

5. Семантичний суб’єкт конструкцій із дієсловами каузації щастя

Під терміном суб’єкт каузації у роботі розуміється актант, що створює каузативну ситуацію. У роботі було прийнято, що семантичній ролі суб’єкта каузативної ситуації відповідає семантичний актант *стимул* – тобто той, хто провокує людину на

емоційну реакцію, стимулює людину відчувати певну емоцію. У ролі стимула каузації щастя можуть виступати: істота, предмет та подія. Залежно від типу ситуації, каузація емоційного стану може походити від істоти (діяча) або від події, що слугувала причиною зміни емоційного стану. У першому випадку суб'єкт каузації – живий, у другому – абстрактний або неживий. Щоб розрізнити живий та неживий суб'єкт каузації, у роботі було прийнято позначати живий суб'єкт *Stim.Ag.* (агентивний стимул), а неживий – *Stim.* (стимул-предмет) або *Stim.Cause* (стимул-причина). Об'єкт каузації – носій емоційного стану – відповідає семантичному актанту *експірієнсеру* та позначається як *Exp*, каузативне дієслово – *Vcause*. Усього було проаналізовано висловлювань: 20 в німецькій мові, 20 у французькій, 30 в англійській, 24 в українській мові; 20 в російській.

5.1. Суб'єкт-істота.

Як правило, суб'єкт-істота – це людина, яка несвідомо або цілеспрямовано приводить експірієнсера до стану щастя. Людина може привести експірієнсера до стану щастя просто своєю особою, дією або результатом дії. Формула тлумачення конструкцій із суб'єктом-істотою: *Stim.Ag-Vcause-Exp*. Щодо дії, яку виконує суб'єкт-істота – це може бути мовленнєва дія: (27) *Das Mädchen schien beglückt, von dem Herrn mit dem blonden Schnurrbärtchen angesprochen zu werden* 'Дівчина здавалася вщасливленою тим, що з нею заговорив пан з білявим вусиками' [30]; або фізична (28) *Vin переклаже товаришам по роботі, що велика людина (це я) ущасливить їх візитом* [55]. У прикладі (27) має місце неусвідомлена дія стимула, тоді як у прикладі (28) видно, що суб'єкт дії свідомо планує виконати дію. Також, характер дії може бути неоднозначним: (29) *Then she would make him happy again by letting him discover that, popular though she was, she preferred him above any other man in all the world* [56] 'І тоді вона зробила б його щасливим, відкрив йому, що для неї, такої бажаної для всіх, він є найбажанішим зі всіх чоловіків світу'. Конструкції із суб'єктом-істотою склали: 6 в німецькій, 17 у французькій, 11 в англійській, 18 в українській мові, 14 в російській мовах.

5.2. Суб'єкт – предмет.

У якості суб'єкта каузації стану щастя можуть слугувати предмети, об'єкти матеріальної реальності, результати творчої діяльності людини, твори мистецтва. ФТ конструкцій із суб'єктом-предметом має вигляд: *Stim.-Vcause-Exp*. Наприклад: нім. (30) *“Lieber Anselmus“, fing Serpentina an, “nun bist du bald ganz mein, durch deinen Glauben, durch deine Liebe erringst du mich, und ich bringe dir den goldenen Topf, der uns beide beglückt immerdar“* [57] ‘Любий Ансельм, - почала Серпентина, - тепер ти незабаром будеш зовсім моїм; ти дістанеш мене своєю вірою, своєю любов'ю, і я дам тобі золотий горщик, який нас обох зробить назавжди щасливими’. Схожі приклади було знайдено у матеріалі всіх п'яти мов: напр., рос. (31) *Таинственное золотое руно, которое осчастливит человечество* [58]. Семантична особливість конструкцій із суб'єктом-предметом полягає в тому, що в них щастя мислиться як матеріальне, прагматичне, не як духовне. Конструкцій цього типу склали 2 в німецькій, 1 у французькій, 5 в англійській, 1 в українській, 3 в російській мовах, що свідчить про те, що предмет у ролі стимула є менш типовим для дієслів каузації стану щастя, ніж стимул-істота.

5.3. Суб'єкт – подія.

У ряді випадків у якості суб'єкта каузації виступає подія. Відмінність події від дії міститься у тлумаченні компонента “каузатор”: коли має місце дія – каузативний компонент має вигляд “Х діє з метою”, у події – “має місце подія Х” [5]. Щодо типу подій, у роботі розрізняємо зовнішні та внутрішні події, що приводять *експірієнсера* до стану щастя. Зовнішні події – це обставини, події, процеси, за якими спостерігає або у яких приймає участь експірієнсер, або абстрактні поняття: англ. (32) *The time will come, the time will not be long in coming, when new ties will be formed about you-ties that will bind you yet more tenderly and strongly to the home you so adorn--the dearest ties that will ever grace and gladden you.* [59] ‘Прийде час, і він вже близько, коли нові милі та солодкі узи, найдорожчі й міцні, прив'яжуть вас ще сильніше до вашого дому, який ви так прикрашаєте – найдорожчі узи, які слугуватимуть вам

винагородою та зроблять вас щасливою⁷. У цьому прикладі, узи є стимулом щастя для експірієнсера. Узи – поняття абстрактне, але у даному контексті позначає шлюб, тобто подію.

До внутрішніх подій можна віднести фізичні або емоційні відчуття або стани людини, які спричиняють зміну її емоційного стану: нім. (33) *Ein schönes Gefühl hatte wieder Platz in ihrem Herzen gefunden, und es beglückte sie unendlich, daß es so war.* ‘В її душі знову запанувало світле почуття, і це нескінченно її вщасливило’ [60] – саме внутрішнє почуття (*ein schönes Gefühl*) каузувало у експірієнсера зміну емоційного стану. Щастя у таких конструкціях трактується як глибоке духовне відчуття.

Як свідчать приклади, на відміну від дії, подія характеризується певним обмеженим відрізком часу й віднесеністю до певного життєвого простору, динамічністю та кульмінативністю, співвіднесеністю із соціальним планом. Конструкції із суб’єктом-подією склали: 12 в німецькій, 2 у французькій, 14 в англійській, 5 в українській мові, 3 в російській.

6. Семантичний об’єкт конструкцій із дієсловами каузації щастя

Об’єкт каузативної конструкції із дієсловами каузації щастя приймає семантичну роль *експірієнсера*, тобто учасника ситуації, який відчуває емоцію. Експірієнсер – це суб’єкт духовної дії (відчуття, сприйняття, мислення та ін.), тобто учасник ситуації, якого наділено певним психічним станом, який репрезентовано у предикаті. У ролі об’єкта дієслів каузації щастя можуть виступати: істота (людина або тварина), збірне поняття, яке позначає групу людей та метафоричний предмет або метафоричне поняття.

6.1. Об’єкт – істота.

У більшості випадків об’єктом каузації щастя постає людина. Це є закономірним, тому що саме людина є носієм емоцій: нім. (34) *Er hatte begonnen zu fühlen, dass die Liebe seines Vaters, und die Liebe seiner Mutter, und auch die Liebe seines Freundes, Govindas, nicht immer und für alle Zeit ihn beglücken, ihn stillen, ihn sättigen, ihm genügen werde* [61] ‘Він (Сиддхартха) відчув, що любові його батька, любові його матері, та навіть любові Говінди, його друга не

вистачає, щоб назавжди та повністю вщасливити, заспокоїти та задовольнити його’. Або франц: (35) *Elle est de ces êtres que l'on a envie d'aimer, simplement pour les rendre heureux* ‘Вона з таких творинь, які хочеться любити, просто щоб зробити їх щасливими’ [62]. У поодиноких випадках можна зустріти об’єкт каузації – тварину: рос. (36) *Почему бы вам не осчастливить бездомную собаку, и не взять к себе жить?* [27]. Конструкції із об’єктом-істотою склали 17 у німецькій мові, 16 у французькій, 18 в англійській, 20 в українській, 17 у російській.

6.2. Об’єкт – збірне поняття

У ряді конструкцій об’єктом каузації постає збірне поняття. Збірні поняття — це поняття, в яких мислиться сукупність однорідних предметів як єдине ціле. Об’єктом каузації, як правило, постають збірні іменники. Збірний іменник позначає сукупність осіб або предметів як єдине ціле, напр., *листя, військо, студентство* [24:64]. Так, можна каузувати емоції у “сукупності” людей: укр. (37) *Невідомо, чи ощасливиш ти людство своїми віршами, але добре відомо, що задовго до тебе були створені речі, які тепер і тобі приносять істинну насолоду* [43]. Збірні поняття, які виконують роль експірієнсера стану щастя – позначають сукупність людей, але часто вживаються в метафоричному сенсі: нім. (38) *Auch er ist offenbar entschlossen, die Welt mit seinen Überlegungen zu beglücken* ‘Також він відкрито вирішив вщасливити світ своїми роздумами’ [30]. У якості об’єктів стану також фігурують такі збірні поняття як міста, країни, народи, а також абстрактні поняття. У досліджуваних мовах конструкції із об’єктом цього типу склали: 2 в німецькій мові, 4 у французькій, 6 в англійській, 4 в українській, 2 в російській.

6.3. Метафоричний об’єкт – предмет/явище

Дієслова каузації щастя нерідко вживаються у метафоричному сенсі. Метафоризація відбувається за допомогою іменника, який позначає предмет або явище та займає позицію об’єкта каузації. Наприклад: рос. (39) *Ну что, Антон, осчастливись сегодня собой государственную трибуну?* [47]. Звісно, трибуна не може бути носієм емоційного стану, а тут має

місце перенос значення з трибуни на слухачів, тобто має місце явище метонімії. Також, саме дієслово може вживатися у метафоричному сенсі: англ. (40) *The economic growth overjoyed the German industry* [29] ‘Економічний зріст “вщасливив” німецьку промисловість’, де мається на увазі, що економічний зріст дуже продуктивно вплинув на розвиток німецької промисловості. Конструкції цього типу склали: 1 в німецькій мові, 6 в англійській, 1 в російській. У проаналізованих конструкціях з французької та української мов таких прикладів не виявлено і це свідчить про те, що метафоричний об’єкт у каузативних емотивних дієслів є рідшим за об’єкт-істоту та об’єкт-збірне поняття.

7. Висновки

Таким чином, можна стверджувати, що вербальне вираження каузації стану щастя дещо по-різному відбувається у досліджуваних мовах.

7.1. Розбіжності стосуються перш за все структурної організації мов: у французькій та англійській мовах більш поширеними є аналітичні каузативні конструкції, ніж каузативні емотивні дієслова на позначення щастя. У цих мовах відсутні дієслова, похідні від іменників англ. *happiness*, фр. *bonheur* ‘щастя’ або прикметників англ. *happy*, фр. *heureux* ‘щасливий’. Значення каузації стану щастя передають дієслівні словосполучення *to make smb. happy* та *rendre heureux* та деякі інші каузативні дієслова. Щодо німецької мови, тут одночасно поширені як каузативні дієслова, так і аналітичний каузатив. У російській та українській мовах більш поширеними є каузативні дієслова, ніж аналітичні каузативні конструкції, що позначають приведення експірієнсера до стану щастя. Аналітичні конструкції рос. *сделать счастливым*, укр. *зробити щасливим* також вживаються у цих мовах і передають загальне значення каузації щастя, тоді як дієслова рос. *осчастливить*, *облагодетельствовать*, укр. *ощасливити* у ряді випадків змінюють своє значення.

7.2. Проаналізований матеріал показав, що дієслова на позначення каузації щастя характеризуються багатозначністю та реалізують різні відтінки значень. Так, виокремлено специфічні

значення дієслів *осчастливить, благодетельствовать* в російській мові; дієслів *ощасливити, вицасливити* в українській мові, дієслова *beseligen* у німецькій мові. Англійські дієслова *gladden, cheer* характеризуються широкою семантикою, *overjoy* вживається у контекстах, де щастя постає як сильне радісне почуття.

7.3. Проаналізовано семантичні особливості суб'єкта та об'єкта каузативних конструкцій – *стимула та експірієнсера*. Виявлено, що у ролі стимула може функціонувати *істота, предмет або подія*. У ситуаціях, де стимулом є зовнішня подія, каузатор та експірієнсер представлені на семантичному плані двома різними учасниками, які не є частинами одного цілого. Внутрішня подія характеризується приналежністю стимула та об'єкта каузації до одного цілого, тобто стимулом є почуття, думки, спогади експірієнсера. Щодо семантичних особливостей експірієнсера – у більшості випадків він представлений назвою істоти, або збірним поняттям, що позначає групу людей. У деяких випадках має місце явище метафоризації та експірієнсер виражено предметом або явищем. Однозначно можна сказати, що семантичний потенціал суб'єкта каузативних конструкцій із дієсловами каузації щастя є ширшим за семантичний потенціал об'єкта.

7.4. Багатофункціональність дієслів, що позначають каузацію щастя, свідчить про те, що вони відображають складні реальні ситуації, які включають різні відтінки емоцій, від піднесеного сприйняття щастя до іронічного. Семантика емотивних дієслів розкриває ситуації реального світу та відображає семантичні особливості реалізації суб'єкта та об'єкта каузативних відносин.

ЛІТЕРАТУРА

1. *Бондарко А. В.* Функциональная грамматика / Александр Владимирович Бондарко. – Л., 1984. – 232 с.
2. *Кацнельсон С. Д.* Типология языка и речевое мышление / Самуил Давидович Кацнельсон. – Л. : Наука, 1972. – 215 с.
2. *Корди Е. Е.* Модальные и каузативные глаголы в современном французском языке / Елена Евгеньевна Корди. – М. : Эдиториал УРСС, 2004.
3. *Максапетян*

К. Г. Функционально-синтаксический анализ конструкций со значением «каузация состояния» в современном русском языке. Дисс. на получение науч. степени канд. филол. наук : 10.02.01. “Русский язык” / Каринэ Гамлетовна Максапетян – Ереван, 1984. 4. Недялков В. П., Сильницкий Г. Г. Типология каузативных конструкций / Владимир Петрович Недялков, Георгий Георгиевич Сильницкий // Типология каузативных конструкций. Морфологический каузатив. Под ред. А. А. Холодовича – Л., 1969. С. 5–19. 5. Падучева Е. В. Каузативный глагол и декаузатив в русском языке // Русский язык в научном освещении, № 1./ Елена Викторовна Падучева – М.: Языки славянской культуры, 2001. – С. 53-79. 6. Ступак І. В. Структурно-семантичні та функціональні характеристики похідних каузативних дієслів у німецькій та українській мовах / Ірина Валер'янівна Ступак // Типологічні, зіставні, діахронічні дослідження. Том 6. – Донецьк : ДонНУ, 2011. – 470 с. 7. Comrie B. Causative verb formation and other verb-deriving morphology / Bernard Comrie // Language Typology and Linguistic Description. – Vol. III, Grammatical categories and the lexicon, ed. Tim Shopen. – Cambridge : Cambridge University Press, 1985. – P. 309-348. 8. Diwersy S., François J. La combinatoire des noms d'affect et des verbes supports de causation en français : étude de leur attirance au niveau des unités et de leurs classes syntactico-sémantiques / Sacha Diwersy, Jacques François. – Revue Tranel, vol. 55, 2011. – P. 139–161. 9. François J. Changement, causation, action. Trois catégories sémantiques fondamentales du lexique verbal français et allemand / Jacques François. Genève (Droz) 1989. 10. Kutscher S. Kausalität und Argumentrealisierung. Zur Konstruktionsvarianz bei Psychverben am Beispiel europäischer Sprachen / Silvia Kutscher. – Tübingen : Niemeyer, 2009. – 281 S. – (Linguistische Arbeiten ; 528). 11. Möller M. Psychische Wirkungswerben des Deutschen / Max Möller // Deutsch als Fremdsprache. – Herder-Institut Universität Leipzig 1.Quartal 2007/ Heft 1-44. – S. 6-11. 12. Shibatani M., Bynon T. Approaches to Language Typology : a Conspectus / Massayoshi Shibatani, Theodora Bynon. – Oxford University Press, 1995. 13. Kaliuščenko V. D. Typologie denominaler Verben / Vladimir D. Kaliuščenko. – Tübingen : Niemeyer, 2000. – 253 S. – (Linguistische Arbeiten ; 419). 14. Кустова Г. И. О семантическом потенциале слов энергетической и эксперенциальной сферы / Галина Ивановна Кустова // Вопросы языкознания. 2005, № 3. 15. Schmidhauser B. Kausalität als linguistische Kategorie : Mittel und Möglichkeit für Begründungen / Beda Schmidhauser. – Tübingen : Niemeyer, 1995. 16. Калиуценко В. Д., Шагіна Г. С. Об'єктні конструкції та їх семантичні типи в англійській мові // Studia Germanica et Romanica : Іноземні мови. Зарубіжна література. Методика викладання – 2008, том 5, № 3 (15), С. 27–33. 17. Чудинов А. П. Типология варьирования глагольной семантики. Свердловск : Изд-во Урал ун-та, 1988 – С. 3-49. 18. Dürscheid C. Modelle der Satzanalyse. Überblick und Vergleich / Christa Dürscheid. – Gabel Verlag, 1991.

Киричок К. О.

СПИСОК ЛЕКСИКОГРАФІЧНИХ ДЖЕРЕЛ:

19. *Александрова З. Е.* Словарь русских синонимов – М : Русский язык, 2001. 20. Большой толковый словарь русского языка. - 1-е изд-е: СПб. : Норинт С. А. Кузнецов. 1998. 21. *Ефремова Т. Ф.* Новый словарь русского языка. Толково-словообразовательный. – М. : Русский язык, 2000. 22. *Ожегов С. И., Шведова Н. Ю.* Толковый словарь русского языка – М. 1997. 22. Словарь русского языка: В 4-х тт. / Под ред. А. П. Евгеньевой. — 4-е изд., стер. — М. : Рус. яз.; Полиграфресурсы, 1999. - (Малый академический словарь, МАС). 23. *Великий* тлумачний словник сучасної української мови / Уклад. і голов. ред. В. Т. Бусел. — К. : Ірпінь : ВТФ «Перун», 2009. — 1736. 24. *Словник* лінгвістичних термінів, за заг. ред. С. В. Кротевича. - К. : Вид-во АН УРСР, 1957, 64 с. 25. *Словник* синонімів української мови у двох томах – Київ : Наукова думка, 2006. 26. *Корпус* текстів української мови [Електроний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.mova.info/> 27. *Национальный корпус русского языка* [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://www.ruscorpora.ru/> 28. *Base textuelle Frantexte* : <http://www.frantext.fr/> 29. *British National Corpus* : <http://corpus.byu.edu/bnc/> 30. *Das Digitale Wörterbuch der deutschen Sprache* [e-source]. – Available at : <http://www.dwds.de/> 31. *Dictionnaire de français Littré* [e-source]. – Available at : <http://littrereverso.net/dictionnaire-francais> 32. *Dornseif Franz.* Der Deutsche Wortschatz nach Sachgruppen. – Leipzig, Walter de Gruyter, 1970 – 934 s. 33. *Duden online* [e-source]. – Available at : <http://www.duden.de/> 34. *Duden.* Das Bedeutungswörterbuch. 4.neu bearbeitete und erweiterte Auflage. – Dudenverlag. Mannheim, 2010 – 1151 s. 35. *Hornby A. S.* Oxford Advanced Learner's Dictionary of Current English. – М. : Русский язык, 1982. 36. *Köbler, Gerhard,* Deutsches Etymologisches Wörterbuch. – <http://www.koeblergerhard.de/der/DERB.pdf>. 36. Le Petit Robert. Dictionnaire alphabétique & analogique de la langue française. - Société du nouveau littré. 1973. 37. *Le Robert Micro.* Dictionnaire d'apprentissage de la langue française. Alain Rey, Monreal , 1998.

СПИСОК ДЖЕРЕЛ ІЛЮСТРАТИВНОГО МАТЕРІАЛУ

38. *Васильев Б. Л.* Были и небыли / Борис Львович Васильев. М. : Советский писатель, 1981. – 139 с. 39. *Вільде І.* Сестри Річинські / Ірина Вільде. К. : Видавництво художньої літератури «Дніпро», 1986. – 164 с. 40. *Рильський М. Т.* Вибрані твори. Лірика та поеми / Максим Тадейович Рильський. – К. : Дніпро, 1977. – 351 с. 41. *Кобринська Н. І.* Вибрані твори / Наталія Іванівна Кобринська. – К. : Дніпро, 1980. – 446 с. 42. *Окуджава Б. Ш.* Путешествие дилетантов (Из записок отставного поручика Амира́на Амилахвари) Булат Шалвович Окуджава. – М. : Советский писатель, 1980 – 544 с. 43. *Гончар О.* Берег любові / Олесь Гончар. Симферополь : Таврія, 1981.

Киричок К. О.

– 416 с. 44. *Григорьев С. Т.* Тысяча женихов и невест : Рассказ / Сергей Тимофеевич Григорьев. 1948. 45. *Заць В. А.* Давній будинок, тихий будинок // Темпонавти : Науково-фантастичні оповідання / Володимир Аполлінарійович Заць. – К. : Веселка, 1986. – 232 с. 46. *Beauvoir S.* Mémoires d'une jeune fille rangée / Simone de Beauvoir. P. : Editions Gallimard 2012 – 465 p. 47. *Аксенов В. П.* Таинственная страсть. Роман о шестидесятниках / Василий Павлович Аксёнов. М. : Семь дней, 2009. – 118 с. 48. *Tolkien, J. R. R.* The Hobbit / John Ronald Reuel Tolkien. London : Harper Collins Children's Book. – 2013 – 320 p. 49. *Зима О. В.* День на роздуми / Олександр Вікторович Зима. К. : Радянський письменник, 1987. – 85 с. 50. *Грибоедов А. С.* Горе от ума / Александр Сергеевич Грибоедов // Горе от ума. Комедии. Драматические сцены, М. : Искусство, 1987. – 416 с. 51. *Винничук Ю. П.* Щастя і нещастя : Євреї : легенди Львова / Юрій Павлович Винничук. Львів : Піраміда, 1999. – 464 с. 52. *Денисенко Л. В.* Кавовий присмак кориці / Лариса Володимирівна Денисенко. Львів : КАЛЬВАРИЯ, 2005. – 208 с. 53. *Горький М.* Король, котрый высоко держит своё знамя / Максим Горький // Мои интервью. СПб, 1906. 54. *Островский А. Н.* Беспреданница / Александр Николаевич Островский // Полное собрание сочинений. Том 8. — М. : Гослитиздат, 1950 – 20 с. 55. *Яновський Ю. І.* Майстер корабля / Юрій Іванович Яновський. – Харків : Фолио, 2012. – 352 с. 56. *Mitchell M.* Gone with the Wind, Part 1 / Margaret Mitchell. New York : Pocket Books, 2008. – 992 p. 57. *Hoffmann, E. T. A.* Der goldne Topf / Ernst Theodor Amadeus Hoffmann. Berlin : Suhrkamp Verlag, 2002 – 157 S. 58. *Киреев П. Т.* Четвертая осень / Руслан Тимофеевич Киреев. – М. : Современник, 1989. – 335 с. 59. *Dickens C.* A Tale Of Two Cities / Charles Dickens. Dover Publications. 1998. – 304 p. 60. *Fontane T.* Effi Briest / Theodor Fontane. Reclam, Philipp, jun. GmbH, Verlag 1986. – 347 S. 61. *Hesse, Hermann.* Siddhartha / Hermann Hesse. Berlin : Suhrkamp Taschenbuch Verlag, 2012 – 204 S. 62. *Huguenin J.-R.* Journal / Jean-René Huguenin. Paris : Editions Du Seuil. 1964. – 61 p.